

Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.)

A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdései és oktatási segédletei (*Rási Szilvia*)

SELYE JÁNOS EGYETEM. KOMÁROM. 2018. 334 OLDAL.

Tananyagok, módszerek, nézőpontok a magyar nyelv tanításában

A magyar nyelv tanítása különböző kulturális és nyelvi környezetekben valósulhat meg: Magyarországon többségi anyanyelvi közegben, a szomszédos államokban, a határon túli magyarok kisebbségi anyanyelvi közegében, a nem magyar anyanyelvűnek pedig idegen nyelvként. Ezeknek a helyzeteknek a változatos oktatási kérdéseit taglalja a Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mellett működő Variológiai Kutatócsoport tanulmánykötete, amely *A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdései és oktatási segédletei* címet viseli. A Lőrincz Gábor, Lőrincz Julianna és Simon Szabolcs szerkesztette, 2018

őszén megjelent kötet a csoport nyolcadik szimpóziумának összegyűjtött tanulmányait tartalmazza. A Variológiai Kutatócsoport elsődleges célkitűzései közé tartozik, hogy olyan nyelvészeti és szakdidaktikai szakirodalmat dolgozzanak ki, amellyel fejleszthető a magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatásának a minősége, különös tekintettel a szlovákiai magyar oktatásügyre.

Nem véletlen, hogy a kutatócsoport több szempontból járja körbe a magyar nyelv tanítását, hiszen kisebbségi helyzetben tanítják a magyar nyelvet, kapcsolatot tartva magyarországi és más, határon túli nyelvészekkel, műhelyekkel is, ebben az összetett nyelvi környezetben igyekeznek körülhatárolni a feladataikat, a céljaikat. A tanulmányok többek között bemutatják a szlovákiai magyar nyelv és irodalom tantárgy országos szintű pedagógiai méréseinek, mérőeszközeinek a hiányosságait, a határon túli pedagógusok nyelvjárási és nyelvhasználati attitűdjét, valamint betekintést nyújtanak a magyar tanítási nyelvű általános iskolák felső tagozatán alkalmazott szlovák nyelvi tankönyvekbe is. Olvashatunk az anyanyelv, az államnyelv és az idegen nyelvek kétnyelvű környezetben való tanulásáról, a nyelvtanításról netnyelvi példák segítségével, illetve a populáris irodalom oktatási kérdéseiről is. Több tanulmány is foglalkozik az anyanyelv és az államnyelv kapcsolatával, illetve a magyarországi, a szlovákiai és a romániai magyar tankönyvek elemzésével.

A kötet tanulmányainak egy része a magyar anyanyelvi nevelést vizsgálta. Vörös Ottó *A másod/harmadnyelv tanulásának gyökerei az anyanyelvi oktatásban* című tanulmányában (9–13) leírja, hogy szerinte a magasabb nyelvi műveltség, amely az anyanyelvi ismeretekhez kapcsolódik, eljuttathatja a tanulókat a nyelvekben való jártasság megszerzéséhez. Domonkosi Ágnes *A nyelvi udvariasság és kapcsolattartás helye és lehetőségei az anyanyelvi nevelésben* című írásában (14–28) hangsúlyozza a nyelvi kapcsolattartás, a megszólítások anyanyelvi nevelésben belüli szerepét és fontosságát. *Az Úton a 21. század iskolájához* címet viseli Tóth Etelka tanulmánya (29–46), amelyben felhívja a figyelmet arra, hogy a digitalizáció korában a technológiának az iskola szerves részévé kell válnia. A szerző bemutatja a RevoEd rendszert, amely egyaránt alkalmas az anyanyelvi tananyag elsajátítására, gyakorlására és ellenőrzésére. A következő dolgozat, amely anyanyelvi

nevelési kérdést tárgyal, Schirm Anita (*Nem*) *mindennapi metaforák nyomában, avagy miért nem tud kilépni a nyelvészet az elefántcsonttoronyból* című írása (82–100). A szerző a nyelvtanoktatás metaforaképét nyolc tankönyvcsalád azon tankönyveiben vizsgálja, amelyek részletesen tárgyalják ezt a témakört. A vizsgálat rávilágít arra, hogy melyek azok a metaforaértelmezések és -típusok, amelyek dominálnak a tankönyvekben, és nagy szerepük lehet abban, hogy elidegenítsék a tanulókat a nyelvtan tanulásától. Pesti János a szövegértés problematikájával foglalkozik *A szövegértés gondoljai az általános iskolában* című tanulmányában (101–110). A hagyományos hangtan-szótan-mondattan sorrenddel ellentétben a szerző úgy véli, hogy a mondattan-szótan-hangtan sorrend hatékonyabb lehet a szövegértés fejlesztésében. Grund Ágnes *A tanári értékelő megnyilatkozások vizsgálata osztálytermi kontextusban* című írásában (111–125) kezdő pedagógusok szóbeli értékelő megnyilatkozásait vizsgálja. Lőrincz Gábor *Szemantikaoktatás a mentális lexikon működésének tükrében* című tanulmánya (199–220) egy középiskolai feladatsor segítségével szemlélteti, hogyan használhatók a pszicholingvisztika eredményei a jelentéstan oktatásában, ezáltal téve érdekesebbé a magyar nyelvi órákat a tanulók számára. Istók Béla írása (221–237) – *A ritkább szóalkotási módok témaköre az újgenerációs tankönyvekben és munkafüzetekben* – a magyarországi OFI-s tankönyvekben vizsgálja az általa „gyakoritkának” nevezett, azaz a leíró nyelvtan kategorizációjában ritkábbnak minősített, a szlengben, az ifjúsági nyelvben azonban gyakorinak számító szóalkotási műveleteket, továbbá összehasonlítja az eredményeket a szlovákiai magyar nyelvtankönyvekkel. Szerdi Ilona a *Szófajtani gyakorlatok netnyelvi példákkal* című tanulmányában (238–248) a szófajtan témaköréhez kapcsolódó módszertani javaslatokat mutat be. Olyan ötleteket, gyakorlatokat ír le, amelyek internetes közegből vett nyelvi példákkal motiválják a Z és az alfa-generációkat az anyanyelvi ismeretek megszerzésére.

A kötet tanulmányainak második nagy csoportja a magyar nyelv kisebbségi nyelvként való tanítását/tanítását mutatja be. Lőrincz Julianna írásában (185–198) – amely *A kontrasztív nyelvészet és a kontrasztív stilisztika elméleti és oktatási kérdései* címet viseli – az összehasonlító nyelvészet témakörét vizsgálja. A szerző bemutatja azokat a módszereket, tapasztalatokat, amelyek a kontrasztív nyelvészet tantárgy oktatása során felmerültek a komáromi Selye János Egyetemen, ahol a magyar nyelv már kisebbségi nyelvként van jelen. A következő ilyen témájú dolgozat (47–67) szerzője Simon Szabolcs, a címe pedig *Az anyanyelv, az államnyelv és az idegen nyelvek tanulása kétnyelvű környezetben*. A szerző kutatásában egy felvidéki magyar gimnázium magyar, szlovák és idegen nyelvi képzettségét vizsgálja, illetve arra világít rá, hogyan zajlik az iskolai nyelvtanítás kétnyelvű környezetben. Nyelvi értékvizsgálattal foglalkozik Danczi Annamária *Nyelvjárási és nyelvhasználati attitűdvizsgálat határon túli pedagógusok körében* című tanulmánya (68–81), amelyben a szerző három régió (Felvidék, Kárpátalja, Erdély) pedagógusainak a nyelvi attitűdjét mutatja be. A munkából kiderül, hogy a tanárok törekszenek arra, hogy elzárkózzanak a különböző nyelvváltozatokat érő negatív értékítéletektől. Verbók Boglárka *Országos szintű pedagógiai mérések a szlovákiai magyar általános és középiskolák magyar nyelv és irodalom tantárgyában* című tanulmányában (158–175) a szlovákiai magyar oktatás meghatározó országos mérőeszközeit nyelvi-didaktikai szempontból elemzi. *A romániai magyar fakultatív magyaroktatás* tárgykörét vizsgálja Magyar Sára. Írása (176–184) arra keresi a választ, hogy mit értünk Romániában fakultatív magyartanításon, illetve milyen intézményes erőfeszítések alapozzák meg ennek a tanítási formának a működését. *A funkcionális stilisztikai alapú elemzések segédanyagként történő alkalmazása az oktatásban* című tanulmány (249–264) szerzője Némety Alexandra, aki módszertani szempontból vizsgálja Petőfi Sándor verseinek funkcionális stilisztikai elemzését, illetve e módszer oktatásbeli alkalmazhatóságát. A munka gyakorlati részében leírt kérdések és feladatok hozzájárulhatnak a szlovákiai *Magyar irodalom* középiskolai tankönyv Petőfi-anyagának a bővítéséhez.

A további tanulmányok a magyar mint idegen nyelv kérdéseire kapcsolódnak. Illésné Kovács Mária és Kecskés Judit *Együtthaladó – magyar mint idegen nyelv digitális oktatási segédletek* címmel mutatta be a Z generációnak tervezett digitális oktatási eszközt (126–141). A digitális tananyagot és a *SpellTogether/Betűző* applikációt olyan 5–6. évfolyamos migráns tanulók számára készítették, akik a magyart idegen nyelvként tanulják. Misad Katalin *A magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertani kérdései a pozsonyi Comenius Egyetemen* című tanulmánya (142–157) a Comenius Egyetemen tanuló nem magyar anyanyelvű hallgatók magyarnyelv-oktatását mutatta be. Véleménye szerint a magyar mint idegen nyelv tanítására a funkcionális szemléletű grammatikatanítás a legalkalmasabb.

A tanulmánykötet néhány további szerzője a magyar nyelv tanítását irodalmi aspektusból közelíti meg. Baka L. Patrik *A barkácmester összefércelt mesevilága, Lakatos István Dobozváros című regényéről (doboztankönyv-fejezet)* című tanulmánya (265–281) óratervként, oktatási segédanyagként is alkalmazható. A munka Lakatos István *Dobozváros* című meseregényét látja el drámapedagógiai, hermeneutikai és íráskészség-fejlesztő gyakorlatokkal, így illeszkedve be a doboztankönyv fejezetei közé. Ugyancsak a doboztankönyv-sorozathoz tartozik Vida Barbara *Borzongó tanóra, Veres Attila novellái és a magyar weird-irodalom (doboztankönyv-fejezet)* című munkája (282–296), amelyben a szerző a vizsgált novellák oktatásban való lehetséges szerepére világít rá. A tanulmány célja, hogy feltárja a kortárs magyar spekulatív fikciós irodalom népszerűségének az okait, illetve hogy bemutassa ennek újszerű törekvéseit. Szerepel a kötetben két olyan tankönyvelemző tanulmány is, amely nem a magyar nyelv oktatását problematizálja. Tóth Péter munkájában (297–316) – *Az első magyar nyelvű rajzkönyvek a tankönyvkutatás középpontjában* – a történeti tankönyvkutatás szempontjai alapján elemzi a debreceni Református Kollégium első rajztanára, Sárvári Péter kétkötetes rajztankönyvét. A tanulmánykötet utolsó írása (317–323) Benčatová Ľudmila és Bujáková Beatrix munkája, amelynek címe *a Betekintés a magyar tanítási nyelvű alapiskolák felső tagozatán használt szlovák nyelvi tankönyvekbe*. A szerzők a magyar tanítási nyelvű általános iskolák jelenleg is használatban lévő szlovák nyelvi tankönyveit elemzik grafikai, nyelvi, didaktikai szempontból.

A bemutatott gazdag és sokszínű tanulmánykötet a magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdéseit különféle megközelítésből tárgyalja. A kötetben többek közt olvashatunk a magyar nyelv oktatási helyzetéről Szlovákiában, a magyar és az idegen nyelvek kétnyelvű környezetben való tanulásáról, magyarországi, romániai és szlovákiai tankönyvek elemzéséről, valamint a populáris irodalom oktatási kérdéseiről is, amelyek összességében mind a magyar nyelv tanítását gazdagítják. Mindezek alapján a kötetet minden gyakorló pedagógus, tanárjelölt, nyelvészettel, irodalommal, oktatással foglalkozó szakember is haszonnal forgathatja.

Rási, Szilvia: Learning materials, methods, and viewpoints in the teaching of Hungarian

Az írás szerzőjéről

Rási Szilvia

doktori hallgató
Eszterházy Károly Egyetem
Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger

szilviarasi[kukac]gmail.com